Карпенко О. В., к.держ.упр.,
завідувач відділом науково-аналітичної обробки та поширення
інформації у сфері освіти ДНПБ України імені В. О. Сухомлинського,
доцент кафедри управління документно-інформаційними комунікаціями
Академії муніципального управління

СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ РЕФОРМУВАННЯ ГАЛУЗІ ОСВІТИ У 2010 РОЦІ: АНАЛІТИКА ТА ПРОГНОЗ ЗА МОНІТОРИНГОМ ЗАРУБІЖНИХ ЗМІ

Світові тенденції розвитку інновацій у 2010 році внесли свої корективи до освітянської галузі провідних країн євро-азійської спільноти. Позитивним є те, що підчас глобального економічного спаду та скорочення фінансування багатьох наукових програм у провідних країн ЄС, СНД та Китаї галузь освіти продовжує розвиватися, демонструючи показники стабільності та креативності.

У зарубіжних ЗМІ з'явилися повідомлення, пов'язані з подіями в освітянській сфері. Найбільш актуальними тенденціями реформування цієї галузі стали:

- декларування та початок запровадження «медіа-педагогіки», реалізація дидактичної моделі «Service Learning», стимулювання мотивації через проблемно-орієнтоване навчання у сфері освіти Німеччини [8; 9];
- необхідність удосконалення державного управління освітою (запровадження Національних директив реформ і розвитку галузі) та подолання масової корупції під час реалізації програми підготовки дослідників наукового ступеню PhD у Китаї [5; 12; 13];
- покращення умов стимулювання випускників престижних освітніх закладів Великобританії для запобігання їх масового відтоку в інші розвинені країни світу, зокрема США, Германію, Швейцарію та Японію [6];
- комплексні перевірки автентичності дипломів про вищу освіту, виданих навчальними закладами у країнах Східної Європи, зокрема Чехії [6];
- законотворення спеціальних нормативно-правових актів, що регулюватимуть процеси в освітянській сфері Російської Федерації,

відродження її професійної складової, введення єдиного державного іспиту, перехід на дворівневу модель здобуття вищої освіти та створення інноваційних підприємств на базі ВНЗ тощо [2-4];

- широкомасштабне запровадження у Азербайджані популярної міжнародної програми співпраці і мобільності у сфері вищої освіти «Erasmus Mundus», яка через обмін студентами сприятиме їх міжкультурному взаєморозумінню та підвищенню рівня освіченості [14];

- реалізація проекту «Інтелектуальна нація-2020» у Казахстані завдяки запровадженню світових здобутків удосконалення освіти (зокрема, скорочення терміну підготовки бакалаврів до трьох років, втілення практики подвійних дипломів з міжнародним визнанням наукових ступенів, встановлення кваліфікаційних стандартів національного рівня, вдосконалення системи багатомовної підготовки з видачею «мовного паспорту», підвищення рівня фаховості викладачів, тощо) [15].

Відбувається зростання фінансування розвитку вищої освіти у країнах-сусідах ЄС (в тому числі в Україні). Зокрема, на початку липня Європейська Комісія повідомила про надання в рамках програми TEMPUS IV (2007-2013) понад 30 мільйонів євро, що дозволить реалізувати 50 партнерських проектів між освітніми інституціями ЄС та 350 ВНЗ країн, що входять до сфери дії Європейського інструменту сусідства та партнерства (ENPI). Завдяки цьому в освітніх закладах буде проведено модернізацію навчальних планів та методик викладання. Значну кількість цих коштів буде витрачено на удосконалення інфраструктури ВНЗ шляхом модернізації устаткування та інформаційних технологій (за матеріалами Представництва ЄС в Україні [1]).

У законодавчій сфері серед найбільш значущих подій, слід відзначити бурхливі дискусії у Росії навколо Закону «Про освіту». Розгляд законопроекту у Держдумі РФ перенесено з вересня на грудень у зв'язку з необхідністю його ґрунтовного доопрацювання. На сучасному етапі в усіх суб'єктах Російської Федерації проходить реформа вищої освіти, змінюються педагогічні методики, створюються нові форми та технології навчання. Тому новий закон повинен

максимально забезпечити юридичну базу цим змінам та нововведенням. На думку фахівців, основними недоліками законопроекту є:

- надлишкова деталізація, що перетворює його у інструкцію;
- безпідставна ліквідація початкової професійної освіти;
- невизначеність соціального статусу вчителя;
- невирішеність функціонування шкіл з невеликою кількістю учнів;
- невизначеність права дітей на безоплатну дошкільну освіту;
- відсутність екстернату та інших форм навчання дитини у родині.

Зупинимося більш детально на проблемі розвитку професійного навчання, з якою стикається освітня реформа у Російській Федерації. На думку глави держави Д. Медведєва у країні відсутня єдина система модернізованої профтехосвіти.

Незважаючи на те, що останнім часом значно покращено нормативно-правову базу, яка регулює автономію навчальних закладів, проведення єдиного державного іспиту, перехід на дворівневу модель вищої освіти та створення на базі ВНЗ інноваційних підприємств, – процес реформування іде дуже повільно. Починаючи з 2003 р., кількість учнів закладів початкової професійної освіти (ППО) скоротилась на 37%. За даними Росстату, у 2009/10 навчальному році чисельність випускників закладів ППО та середньої професійної освіти (СПО) становила відповідно 538 000 та 631 000 чоловік, а вищої – 1442000. Таким чином, частина випускників ВНЗ склала понад 55%, а закладів ППО та СПО - менше 45%. Більше того, за даними соціологічних досліджень, лише 25% випускників ППО є затребуваними на ринку праці (в основному, .це стосується працівників сфери обслуговування та торгівлі), 16% чекають призиву до армії, майже 53% бажають продовжити навчання в СПО та ВНЗ, а ще 6% планують одразу ж змінити отриману професію. Тобто майже 65-70 % випускників по закінченні професійного училища чи ліцею не планують працювати, принаймні за фахом. Отже, ефективність системи ППО складає лише 25-30%.

Ситуація у закладах СПО не набагато краща: 91% випускників середніх спеціальних закладів збираються продовжити навчання у ВНЗ, яким останнім

часом віддано державні прерогативи підтримки. У рамках освітніх реорганізацій створено 7 федеральних університетів, а 29 ВНЗ отримали статус національних. Значно покращено їхню матеріально-технічну та інформаційну базу. Враховуючи те, що у світових рейтингах закладів вищої освіти російські ВНЗ посідають останні місця, систему професіональної освіти у Росії починають орієнтувати на замовлення від держави та підприємницької спільноти. Підготовка спеціалістів відбуватиметься з урахуванням реальних потреб економіки та бізнес-суспільства, яке формуватиме професійне замовлення. Для цього планується розробити професійні стандарти, створити систему обов'язкової загально-професійної експертизи, а ринок праці забезпечити висококваліфікованими кадрами.

Інноваційна економіка потребує соціально зрілого та професійно підготовленого фахівця – не підлітка 16-17 років, а сформовану відповідальну особистість. Тому все частіше серед корифеїв російської освітньої та політичної еліти виникає думка про перехід системи шкільної освіти на 12-річну та 13-річну систему шкільної освіти.

Останні кілька місяців були багатими й на неприємні сюрпризи, зокрема поставлені під сумнів процеси, пов'язані з якістю підготовки китайських здобувачів наукових ступенів та легітимність (автентичність) отриманих дипломів про вищу освіту у Чехії. Хоча на загальнодержавному рівні в Китаї досить успішно продовжується виконання національних директив реформ і розвитку середньої та вищої освіти [5-6].

Слід зазначити, що не втрачають своєї актуальності також питання, що стосуються реформування початкової, середньої та вищої освіти, у країнах ЄС, зокрема у Німеччині, проводяться потужні дослідження педагогіки раннього дитинства як частини науки виховання, та регулярно відбуваються семінари з науково-професійного навчання педагогів [10; 11]. А найбільш цікавим проектом, який за прогнозами аналітиків має перспективний розвиток, є впровадження педагогіки ЗМІ у систему шкільної та професійної освіти країн ЕС на засадах «Медіа-педагогічного маніфесту», який уперше було

оприлюднено у березні 2009 р на Міжнародній конференції "Game Cultures" у Магдебурзі [6]. Текст маніфесту опубліковано на сайті ініціативної групи з його підтримки, яка складає понад 100 відомих суспільних діячів та провідних вчених (http://www.keine-bildung-ohne-medien.de).

Основним завданням тих хто підписався під маніфестом є переведення медіа-педагогіки із стану проектів у фазу структурних змін та впроваджень. Зокрема, пропонується закріпити медіа-підготовку у всі сфери освіти.

У маніфесті висунуто освітньо-політичні вимоги про необхідність:

- посилення рівня підготовки медіа-освітніх програм, насамперед, у напрямках елементарної педагогіки, спрямованих на виховання молоді;
- розроблення та запровадження освітніх стандартів з медіа-компетенції під час реформування сучасної школи;
- реалізації механізмів медіа-педагогіки (у контексті культурної освіти) серед мігрантів та людей, які її не отримали у достатній мірі;
- виділення медіа-педагогіки у самостійну дисципліну вищої професійної освіти, яку будуть викладати спеціально створені для цього кафедри у ВНЗ;
- обов’язкове використання медіа-освіти у підготовці вихователів, викладачів, учнів, студентів, соціальних педагогів;
- продовження ґрунтовних теоретичних та практичних досліджень медіа-соціальної сфери, зокрема використання ЗМІ у соціальному контексті.

Першим дослідником медіа-педагогіки став професор Лейпцизького університету Б. Шерб, який починав вивчати її як феномен позаурочної освіти, створивши відповідні навчальні курси, та згодом запропонувавши масштабні впровадження. На рівні комплексної науки (окремої наукової галузі) медіа-педагогіку, яка акумулює у собі елементи психології, філософії, інформаційних технологій та суспільного розвитку, виділив інший німецький фахівець – професор Майнського університету С. Ауфенанґер.

У медіа-педагогіці німецькі фахівці виділяють два взаємопов'язані між собою напрями:

- суспільно-критичну медіа-педагогіку, що ставить за мету зміну суспільства за допомогою таких її засобів, як здатність ідеологічної критики, впливу на медіа-систему, використання альтернативних медій;

- політично-мотивовану медійну педагогіку, метою якої є боротьба проти маніпуляцій за допомогою ЗМІ [7].

Сучасне поєднання традиційно-відомих та нових ЗМІ, їх тотальна доступність через засоби ІКТ надає сучасній людині можливість отримання безперервної освіти. Незважаючи на те, що така інтерактивна методика отримання нових знань потужно впливає на самореалізацію учнів та студентів, вона несе нові соціальні ризики – починаючи від впливу сумнівно-етичних медіа-проектів до гендерно-расової дискримінації та порушень авторських прав. Останнім часом все частіше виникають проблеми з обігом та захистом особистих даних у соціально-комунікаційних мережах та ЗМІ, компетентне використання яких потребує фундаментальних знань у сферах етики, інформаціології, інформаційної культури, а також розуміння умов розповсюдження та критеріїв комунікаційного значення будь-яких даних.

Медіа-компетенція – здатність особистості до свідомого обирання, ґрунтовного аналізу, адекватної інтерпретації та практичного застосування даних (відомостей), що розповсюджуються ЗМІ.

У педагогіці важливою сферою медіа-компетенції є активне та творче використання сучасних ЗМІ для самовираження та здійснення соціальних комунікацій.

Німецькі дослідники, як основоположні, вирізняють у медіа-педагогіці ідеї «застережної» педагогіки; культурно-консервативні, освітньо-технологічні й суспільно-критичні засади; принципи орієнтування на дію. Головна мета медіа-виховання полягає в підготуванні молоді до критичного сприймання ЗМІ.

Впродовж останніх 10 років світовою науковою спільнотою на базі теоретичних та емпіричних досліджень сформовано необхідні основи, засади та моделі використання медіа-педагогіки, обґрунтовано значення діяльності ЗМІ у соціальному, гуманітарному та культурному середовищі. Багатьом практичним

застосуванням медіа-педагогічних проектів не вистачає необхідної постійності та систематизації, недосконала інфраструктура та організація освітніх напрямів, гостро відчувається нестача кваліфікованих педагогічних кадрів.

Набуття сучасним гуманітарним соціумом ознак інформаційно-комунікаційного суспільства потребує реформування сфери освіти шляхом практичного впровадження її інноваційного напрямку – медіа-педагогіки. Тому, на думку автора, головною перспективою розвитку сучасної освіти на Євро-азійському просторі є просування медіа-педагогіки як у науково-дослідницькій, так і у викладацькій (практичній) діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. ЄС виділив понад 30 мільйонів євро на розвиток вищої освіти у країнах-сусідах // Представництва ЄС в Україні [Електронний ресурс]. – Електрон. дані. – К., 2010. – Режим доступу : http://ec.europa.eu/delegations/ukraine/press_corner/all_news/news/2010/2010_07_01_1_uk.htm. – Заголовок з екрана.

2. Незачет по образованию // Известия. – 2010. – 28 сент. (№ 180). – С. 4.

3. Образование на новый уровень // Красная звезда (Россия). – 2010. – 1 сент. (№ 159). – С. 2.

4. Профессиональное образование: снова реформы // Ведомости (Россия). – 2010. – 29 сент. (№ 183). – С. 4.

5. Gu, Mingyuan. A blueprint for educational development in China: A review of The National Guidelines for Medium- and Long-Term Educational Reform and Development (2010–2020) / Mingyuan Gu // Frontiers of Education in China. – 2010. – Vol. 5, № 3 – P. 291–309.

6. Новости образования в мире : [обзор по материалам зарубежных СМИ] // Alma Mater (Вестник высшей школы). – 2010. – № 7. – С. 74–75.

7. Онкович, Г. Медіа-педагогіка і медіа-освіта: поширення у світі / Ганна Онкович // Дивослово. – 2007. – №6. – С. 2–4.

8. Reinders, Heinz. Lernprozesse durch Service Learning an Universitaten / Heinz Reinders // Zeitschrift fur Padagogik. – 2010. – № 4. – S. 531–547. – Bibliogr.: s. 545–547.

9. Reyer, Jurgen. Vorschulreform und der wissenschaftliche Status der "Padagogik der fruhen Kindheit" als Teildisziplin der Erziehunswissenschaft / Jurgen Reyer, Diana Franke-Meyer // Zeitschrift fur Padagogik. – 2010. – № 5. – S. 725–743. – Bibliogr.: s. 740–743.

10. Schumann, Stephan. Motivationsforderung durch problemorientierten Unterricht? Uberlegungen zur motivationstheoretischen Passung und Befunde aus dem Projekt APU / Stephan Schumann // Zeitschrift fur Padagogik. – 2010. – № 1. – S. 90–111. – Bibliogr.: s. 108–111.

11. Stark, Robin. Effekte integrierter Lernumgebungen – Vergleich problembasierter und instruktionsorientierter Seminarkonzeptionen in der Lehrerbildung / Robin Stark, Petra Herzmann, Ulrike-Marie Krause // Zeitschrift fur Padagogik. – 2010. – № 4. – P. 548–563. – Bibliogr.: p. 561–563.

12. Chew, Joy Oon Ai. Enabling teachers to become pedagogical leaders: case studies of two IDEAS schools in Singapore and Australia / Joy Oon Ai Chew and Dorothy Andrews // Educational Research for Policy and Practice. – 2010. – Vol. 9, № 1. – P. 59–74.

13. Chun-Lok, Fung. The policies of reintroducing Liberal Studies into Hong Kong secondary schools / Fung Chun-Lok and Yip Wing-Yan // Educational Research for Policy and Practice. – 2010. – Vol. 9, № 1. – P. 17–40.

14. Образование по европейским стандартам // Эхо (Азербайджан). – 2010. – 19 сент. (№ 169). – С. 4.

15. Образование может стать эталоном качества // Казахстанская правда. – 2010. – 14 окт. (№ 271). – С. 2.